

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

gesteld, en ook aan de invloed van psychosociale contextfactoren op de klacht, wordt geen aandacht besteed. De persoonlijke interpretatie en beleving van de eigen klachten lijken er helemaal niet toe te doen», stelt Vanheule. Er wordt, met andere woorden, geen rekening gehouden met de zelfreflectieve relatie van een persoon tot zijn eigen lijden. De DSM gaat ervan uit dat stoornissen «natuurlijke entiteiten» zijn. Deze biologische grondslag is gestoeld op «het technologisch alibi»: een retorische strategie die beweert dat wat ze nu aannemen in de nabije toekomst wetenschappelijk bewezen zal worden. We nemen het nu al aan, het dient enkel nog bewezen te worden. «Onderzoek dat vertrekt van de DSM belemmert vermoedelijk wetenschappelijke vooruitgang op het vlak van psychopathologie. De DSM-categorieën lokken vooral reïficatie uit: professionals beschouwen stoorniscategorieën niet als concepten, maar als realiteiten met corresponderende essenties», aldus Vanheule.

Wat dan wel?, is de vraag die we ons bij dit soort kritische analyses kunnen stellen. Het kan best zijn dat de DSM niet deugt, maar welk instrument moeten we dan wel gebruiken? In het derde deel zet Vanheule de bakens uit voor een alternatief. De zin van een symptoom is casusspecifiek. Wat voorop zou moeten staan «is het zoeken naar de precieze relationele context en specifieke aspecten uit de belevingswereld van de patiënt die psychologisch met het symptoom samenhangen. De achterliggende idee hierbij is dat de problematiek van een persoon maar grondig gekend is wanneer we zicht hebben op de gedachtenkronkels die de patiënt expliciet of impliciet-associatief verbindt met de pijnpunten uit zijn of haar problematiek.» We moeten telkens onderzoeken wat de functie van het symptoom is binnen de subjectieve logica van de persoon die zich aandient met een psychisch lijden. Deze functiegerichte diagnostiek resulteert in een casusformulering of een casusconstructie. In plaats van een stoornislabel krijgen we zo een georganiseerd narratief geheel. Dit is een uiteenzetting die articuleert hoe iemands functione-

ren en disfunctioneren is georganiseerd. Het is dan ook niet de bedoeling om causale uitspraken te poneren, wel om de interne structuur in het functioneren op te helderen. Casusformuleringen bouwen immers voort op een abductief redeneren, waarbij sprake is van een continue interactie tussen klinische gegevens en theoretische redeneringen. De kwetsbaarheid van deze werkvorm zit hem dan ook in het risico dat hij beïnvloed wordt door de persoonlijke stijl van de diagnosticus en door de denkfouten of vooringenomenheden in diens functioneren. Supervisie, werkdiscussies en klinische kartels zijn noodzakelijke werkvormen om deze blinde vlekken in het eigen denken te vermijden.

Dit laatste deel van Vanheules boek leest als een basistekst waarover gediscussieerd kan worden, onafhankelijk van de therapiestroming waartoe men behoort. Het is onmiskenbaar geschreven vanuit een psychoanalytische ethiek, maar nodigt tevens uit tot dialoog. Het gaat erom te weten wat een kwalitatieve vorm van diagnostiek zou kunnen betekenen in het belang van hen die komen spreken.

Zijn psychiaters gek?

Bespreking van

Jan Swinkels, Dieuwke Molenaar & Erik van Gorsel (red.) (2015). *Psychiaters zijn niet gek — 15 originele essays over een prachtig vak*. Leusden: Diagnosis. ISBN 978 94 919 69065, 217 pp., € 25,00

PHILIPPE MORTIER

Zijn psychiaters gek? Of moet men gek zijn om het vak psychiatrie te willen uitoefenen? Wat betekent «gek zijn» eigenlijk? Met deze bundel van vijftien essays geven mensen uit het vak op uiteenlopende wijze hun authentieke bijdrage aan het antwoord op deze vragen.

Diverse thema's passeren hierbij de revue, zoals de rol van geloof en humor in de psychiatrie en een nieuwe visie op het begrip 'psychose'. Bepaalde misvattingen worden opgehelderd of beter in perspectief geplaatst, wat het boek ook voor leken erg aantrekkelijk maakt. De *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (DSM) wordt bijvoorbeeld mooi op waarde geschat door Joeri Tijdink, die deze de waarde geeft van louter een richtlijn binnen een zelfstandig etiologisch denken als psychiater. Verschillende auteurs bieden een hedendaagse kijk op psychiatrische ziektebeelden. Zo introduceert Arne Popma het begrip 'nature', als samentrekking van *nature* (biologie) en *nurture* (omgeving), en biedt hij hiermee een rijk verklaringsmodel voor het ontstaan van depressies. Jim van Os roept op tot een dimensionele benadering van psychose en geeft mooi aan hoe dit verbindend kan werken in het omgaan met patiënten.

Er is ook aandacht voor de rol van de psychoanalyse in de psychiatrie. Zo biedt Alex Korzec een frisse kijk op de zin en onzin van zelfkennis. Hij maakt hierbij een verhelderend onderscheid met het louter aanleren van zelfwaarneming (bijvoorbeeld in een populaire managementcursus). De bijdrage van Nelleke Nicolai toont hoe een tijdsgebonden stigma van de psychiatrie de identiteit van de psychiater meebepaalt en hoe vanuit verzet daartegen het vak één van haar belangrijke instrumenten heeft verloren: de empathie. In een persoonlijk geschreven essay beschrijft zij hoe voor haar de psychoanalyse in een modern kader een ziel aan het vak teruggegeven heeft. Ook Willem van Tilburg geeft aan waarom de rol van de psychoanalyse in de moderne psychiatrie niet uitgespeeld is. Hij wijst op haar unieke elementen, zoals de rol en de dynamiek van het onbewuste en het expliciet exploreren van de therapeutische relatie, en stelt dat juist door het op systematische wijze bij de patiënt leggen van de verantwoordelijkheid om zichzelf te leren ontdekken en verder te ontwikkelen, er op de dag

van vandaag ruimte is voor een doorstart van de psychoanalyse. Een voorwaarde hiervoor is wel dat deze werk blijft maken van een wetenschappelijke onderbouwing. De rode draad door het werk leest dan ook als een oproep om bepaalde (psychoanalytische) aspecten van de psychiatrische discipline niet verloren te laten gaan, zoals menselijkheid en empathie, en om deze noodzakelijke elementen te verdedigen tegen de oprukkende regelzucht van diverse overheden. Een oproep ook om de identiteit van de psychiater met trots te verdedigen tegenover andere medische disciplines, en om hierbij de hand in eigen boezem te durven steken als het gaat om de geloofwaardigheid van de gestelde diagnoses. Bovenal een persoonlijk geschreven oproep en allerminst een aanklacht, die vanuit een constructief denken de lezer met een warm enthousiasme voor het vak achterlaat.

Over de teloorgang van empathie

Bespreking van

Lou Agosta (2015). *A rumor of empathy — Resistance, narrative and recovery in psychoanalysis and psychotherapy*. Hove/ New York: Routledge. ISBN 978 1 138 79537 2, 217 pp., £ 29,99

MARC HEBBRECHT

A rumor of empathy: wat een vreemde titel! Hoe begrijpen we empathie als 'a rumor', dat ik vertaal als een gerucht? Is het alleen maar een praatje dat in omloop is? Nee, een gerucht is een geluid dat de stilte verstoort, het kan opschudding teweegbrengen, oproer veroorzaken zoals bij een geruchtmakende zaak. Een gerucht verwijst naar een mogelijkheid waar we die niet verwachten. Met dit boek wil Lou Agosta vooral de psychiatrie wakker schudden. Het is schan-